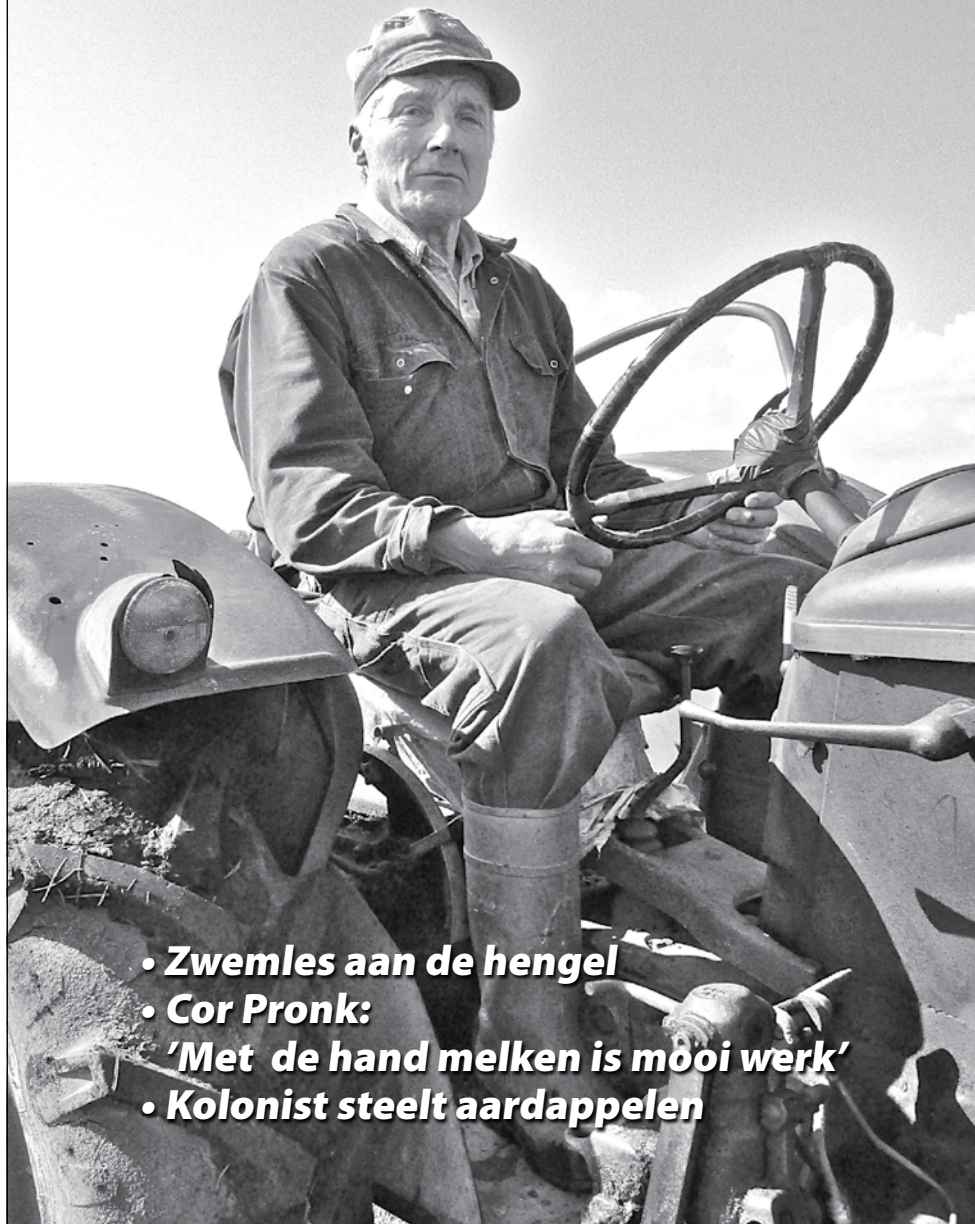

oud broek.nl

APRIL 2014

- **Zwemles aan de hengel**
- **Cor Pronk:**
'Met de hand melken is mooi werk'
- **Kolonist steelt aardappelen**

Op de voorpagina:
Cor Pronk op zijn tractor.

COLOFON

Het bestuur van Vereniging Oud Broek in Waterland:

Naam	Positie	E-mail	Telefoon
Vacature	Voorzitter		
Atsie Drijver	Secretaris, Collectie	<i>atsiedrijver@zonnet.nl</i>	020-4031201
Jan Maars	Wvd. voorzitter, Projecten, Rondleidingen	<i>j.maars@planet.nl</i>	020-4031118 06-53923773
Aagje Bruijn	Collectie	<i>j.j.wortel@hetnet.nl</i>	020-4031216
Hillie Honingh	Penningmeester	<i>hilliehoningh@gmail.com</i>	020-4031567
Jan Hoetmer	Bestuurslid Beschermd Dorpsgezicht	<i>sanjan65@hetnet.nl</i>	020-4031614

Frouke Wieringa	Broeker Bijdragen	<i>brawier@xs4all.nl</i>	020-4031858
-----------------	-------------------	--------------------------	-------------

Medewerkers: Studio Hans Mulder, Hanneke de Wit, Nico Merkelijn (fotograaf).

Correspondentieadres: Vereniging Oud Broek in Waterland, Buitenweeren 17,
1151 BE Broek in Waterland
E-mail: info@oudbroek.nl • <http://www.oudbroek.nl> • Rabobank: NL44RABO 0310 7021 94
ISSN: 2211-8675

Zwemles aan de hengel bij Pieters, mevrouw Baya en Coby de Reus

Bibberend op de steiger en dan hup: de Vaart in

Zijn tienjarige dochter Corrie kon nog niet zwemmen, toen Rijkspolitieman Jan Pieters in 1940 met vervroegd pensioen ging. Daar zou hij snel verandering in brengen. Oude broekriem van hem om haar middel, ragebol van moeder als stok, ertussenin een touw - zo hield Pieters vanaf de steiger in de Broekervaart aan het eind van de Erven zijn dochter vast.

Er waren nog wat kinderen, onder wie Regina Roele, die de eerste lichting zwemmertjes vormden. "Mijn zus Martha was er ook van het begin af bij," zegt Rie van Schaagen-Poolman. "Ik ging eens kijken, dacht: dat wil ik ook wel. Daarna kwamen hele ritsen kinderen naar de Vaart om van Pieters te leren zwemmen."

Zwemleraar Pieters met de ragebol. Aan de hengel Ankie Moussault, vooraan met hoofd-doekje Alie Ham. Op de steiger Jan Kranenburg en links van hem Jan Ham.

Rie van Schaagen-Poolman (75), Anja Roth-Mens (65), Gré Louw (66, kleindochter en allerlaatste leerling van Pieters), Ricus Geugjes (71), Dick Broeder (64) en Coby Buisman-de Reus (73) vormen vanochtend een groepje bij Rie thuis. Koffie. Appelgebak. Gespreksonderwerp: de zwemlessen in Broek in Waterland - tot 1954 van meester Pieters, vervolgens korte tijd van mevrouw Baya-Klein en ten slotte rond 1960 van Coby de Reus.

“Niet alle kinderen gingen op zwemles; het kostte geld, vijftig cent per jaar,” zegt Anja. Gré: “In het begin vroeg mijn opa maar een dubbeltje.” Jan Pieters, geboren in 1891, woonde aan de Erven 22. Rie: “Als Pieters jarig was, op 10 augustus, zamelden we geld in. Dan kochten we bij de Broeker Bazar de meest wanstaltige cadeautjes.”

“Na verloop van tijd liet de gemeente kleedhokjes bouwen, maar in het begin was het: badpak aan, oude jas eroverheen en hup, richting de Vaart,” vertelt Rie. “Als het erg koud was, had je helemaal geen zin, maar mijn moeder zei: je gaat maar, want Pieters is er altijd. Was hij er echt een keertje niet, dan ging de vlag uit.”

Coby: “Je stond te blauwbekken op de steiger voordat je aan de beurt was, maar mijn zus Mada en ik waren altijd van de partij. Ik was dol op zwemmen; daarom ben ik later les gaan geven.” Dick Broeder: “Ik heb les van jou gehad; jij had roodgelakte teennagels. Bijzonder. Onze moeders hadden dat niet.” Coby: “Ja, ik ben altijd nogal van het versieren geweest.”

“Op het droge deed ik eerst de zwemslag voor,” vertelt zwemjuf Coby. Anja: “Je lag dan op een bankje.” Dick: “Op een bankje, dat net zo breed was als jijzelf.” Coby: “Ja, en dan moest het kind het trapje af, het water in. De één kroop in de hengel van angst, de ander had de slag al snel te pakken. Borstslag, rugslag, drijven en watertrappelen, dat was het.” Ricus: “De meisjes gingen massaal naar zwemles.” Volgens Coby ‘waren de jongens banger’.

Hekel

Ricus had een hekel aan zwemles, maar ja: je moest van je moeder. “Verschrikkelijk, dat hangen aan die hengel. Dus ging je naar het water, maakte je zwembroek en handdoek lekker nat en ziezo, je les zat er weer op.” Kleindochter Gré stond ook al niet niet te trappelen, als het weer tijd was voor zwemles bij opa. “Wij woonden in Amsterdam, maar als ik bij opa logeerde, kreeg ik zwemles.”

Grote drukte bij de steiger aan De Erven, waar voor het diploma wordt gezwommen.

Zwemdiploma Piet Ruijterman

Anja zegt, dat je niet nadacht over de vraag of je zwemles leuk vond: je ging gewoon. Ook Dick ging - maar niet graag. “Ik was zes jaar, bang, stond te bibberen op dat kleine steigertje. Dan zag je die kouwe band die je om je bast kreeg en dan moest je dat trapje van de steiger af, het water in. Of je werd het water in getrokken. Tweemaal heen en weer langs de steiger, dan had ik het wel gehad.”

Zelfs Coby heeft, toen zij les kreeg van Pieters, momenten van angst gekend. “Pieters liet de hengel weleens een beetje vieren. Brrrr. Maar het betekende ‘dat je ertegenaan zat’, dat het bijna tijd was om je diploma te halen. Was de tijd echt rijp om af te zwemmen, dat mocht je ‘uit de touwen.’”

Rie: “Ja, dat was mooi, de tijd dat je er al wat van kon. Dan begaf Pieters zich in zijn zwempak - zo’n heel pak met pijpen tot de knie - drie meter van de kant af te water. Jij mocht dan van de steiger springen en hij ving je op. Geweldig.”

Hing je in de beginperiode persoonlijk aan de hengel bij Pieters, later werd langs de leuning van de steiger een rail aangebracht, waar het touw langs schoof. Borstslag heen, rugslag terug. Sommige kinderen sloten, na hun beurt, nog een keer achter de rij aan, maar de meeste gingen liever huiswaarts. Eén hengel-ervaring per middag, dan was het mooi geweest.

Pieters was duidelijk de baas maar jee, wat konden ze klierig zijn - vooral de jongens. De meisjes naar beneden trekken, richting bodem. Rie: “Wil Visser duwde je altijd kopje onder”.

“Dick: “Ricus, hoorde jij niet ook tot de etterbakjes? De jongens zwommen altijd naar de zandschuiten die langsvoeren. Kwam de schipper met gebalde vuist naar buiten...”

Als de bakkenboten met hun afval uit Amsterdam naderden, moesten de zwemmertjes snel het water uit. Dat gold ook als de Blue Lady vol toeristen arriveerde. Schoon was de Vaart niet, maar van ‘milieu’ of ‘vervuiling’ had nog niemand gehoord. Dick is niet de enige, die weleens een rat in de buurt van het zwemwater heeft gezien.

Niemand kan het bevestigen, ook kleindochter Gré weet het niet - Dick Broeder heeft het van horen zeggen. “Pieters zou als politieman hebben meegemaakt, dat kinderen waren verdronken. Vandaar zijn passie voor het geven van zwemlessen.” Gré’s opa, die in 1956 is overleden, heeft zo ongeveer duizend kinderen en volwassenen zwemmen geleerd. Ze kwamen niet alleen uit Broek in Waterland, maar ook uit de omliggende plaatsen.

Coby moest, voordat zij eind jaren vijftig de zwemlessen ging geven, het diploma reddend-zwemmen halen. "Ouders zeiden weleens, dat ik een strenge lerares was. Maar ik vind: regel is regel, je hangt aan die hengel en je moet wat doen." Toen in 1962 in Monnickendam een zwembad werd geopend, was het afgelopen met de lessen in de Broekervaart.

Ricus Geugjes heeft leren zwemmen van vrienden, maar zijn diploma heeft hij bij mevrouw Baya gehaald. Bewijzen? Trots haalt hij het waardepapier uit zijn zak. Honderd meter borstslag, honderd meter rugslag. Gré Louw haalde als zes-, zevenjarige de diploma's A en B. Rie moet haar diploma nog ergens hebben liggen: maar waar?

Kwam er, zoals dat tegenwoordig gaat, een speciale commissie kijken of de kinderen het goed deden? In koor: "Welnee!" Gré: "Mijn vader was met een jolletje in de buurt om te kijken of we niet te ver het wijde water in gingen." Rie: "Er was familie, de burgemeester kwam." Gré: "Op de dag van de diploma-uitreiking kreeg mijn opa soms een doos sigaren."

Gaan de leerlingen van Pieters, mevrouw Baya en Coby de Reus nog weleens zwemmen? Vier handen gaan omhoog, twee niet. Gré zwemt iedere week. Rie snelt, als ze aan het strand is, de zee in. Ricus mag ook nog weleens een enkel keertje te water gaan. Coby zwemt geregeld in Monnickendam.

"Ik? Nee hoor. Nooit," zegt Dick. Anja: "Een paar jaar geleden ging ik met mijn kleindochter naar het zwembad. Ik had geen zin in zwemmen, maar ik dacht: vooruit. In het kleedhokje paste ik mijn badpak; het viel van ellende helemaal uit elkaar. Zo, dacht ik: dat hebben we gehad. Ik ga nooit meer zwemmen."

Hanneke de Wit

Anton de Boer

11 januari jl. hebben wij, in een bomvolle kerk met Broekers en Zuiderwouders, afscheid moeten nemen van een in hart en nieren Oud-Broeker. Zijn leven lang was hij lid van onze Vereniging. Zelfs bij het al minder worden van zijn gezondheid was Anton nog bij elke vergadering of bijeenkomst aanwezig. Hij was zamen met zijn vrouw Jannie een enthousiast verzamelaar van foto's, en vooral krantenknipsels over ons dorp. Zijn verzameling krantenartikelen over Broek vanaf 1940 tot 2012 omvat enige meters plakboeken. Daarnaast heeft hij ook meerdere films gemaakt van ons dorp, die werden ingesproken door het toenmalige bestuurslid Jan Mars. Eenieder die iets wilde weten over het vroegere Broek in Waterland kon altijd bij hem terecht. Wij zullen hem missen in het dorp.

Bestuur Vereniging Oud Broek in Waterland

JAARVERGADERING DINSDAG 6 MEI 20.00 UUR IN HET BROEKER HUIS

Na de pauze zal onze huisarts **S. Tedjoe** u met een boeiende presentatie kennis laten maken met:

- de geschiedenis van Suriname (in 't kort)
- het ontstaan en de samenleving van de verschillende bevolkingsgroepen (en het waarom hiervan)
- de immigratie van Indiërs naar Suriname en hierop voortbordurend met zijn eigen roots.

Bij het afscheid van onze zwemmeester J.F. Pieters

aan
de ingezetenen van Broek in Waterland.

Hoeveel honderden kinderen heeft hij in de loop van de tijd leren zwemmen? Wij weten het niet precies. Wel weten wij, dat er na de oorlog hier in Broek in Waterland een unieke gelegenheid was om zwemmen te leren en dat voor weinig geld bij zwemmeester J.F. Pieters. Nog zien wij hem elke zomermiddag en -avond door kinderen omgeven aan de steiger staan. Hij had er de wind onder en leerde de kinderen hun angst voor het natte element overwinnen. Wij zien hem omgeven door de afzweimmers, aan wie de burgemeester zelf de diploma's uitreikte. Pieters was een begrip in Broek, waarvan de roem in heel Waterland klonk, want ze kwamen weldra van alle omringende dorpen naar Broek in Waterland om te leren zwemmen. Het is immers van het grootste belang in ons waterrijke land, dat de kinderen met het water vertrouwd raken en het is ook een mooie universele sport.

Daarom spijt het ons, dat dit jaar Pieters om gezondheidsredenen niet meer op zijn post kan zijn. Zijn heengaan als zwemmeester willen wij echter niet ongemerkt voorbij laten gaan. Vandaar, dat de dankbare ouders een voorlopig-comité hebben gevormd, dat tot doel heeft gelden te verzamelen om de heer Pieters bij zijn afscheid als zwemmeester een geschenk aan te bieden. Wij vermoeden, dat velen -ook van buiten Broek- graag een kleinigheid willen geven voor dit doel. Er zal daartoe een lijstcollecte worden gehouden in ons dorp waarop iedereen, die hiervoor iets voelt kan intekenen, zodat wij de heer Pieters bij zijn heengaan als zwemmeester in ons dorp een blijk van onze dankbaarheid kunnen geven.

Mocht u niet thuis zijn, wanneer de collectrices hun rondgang maken, dan kunt u uw bijdrage toch geven door storting of overschrijving op postrekening 93861 t.n.v. C. Leegwater, Roomeinde 30, te Broek in Waterland, dan wel door uw gift bij één der comité-leden te brengen. Wilt u bij overmaking per giro wel even het doel van uw storting op het girostrookje vermelden? Dank u.

Broek in Waterland, 24 mei 1956.

Het voorlopig-comité Pieters.

J.F.M. van Dieren
C. Leegwater
P.Ph. Paul
P. Simoons
E. Smit Sr.

TENTOONSTELLING TEKENINGEN PETER SPIER

Na het grote succes van vorig jaar, wordt vanaf zaterdag 30 aug. t/m zaterdag 27 september het tweede gedeelte van de door Peter Spier geschonken tekeningen tentoongesteld in de Broeker kerk.

Zet dus alvast in Uw agenda. Dit mag U zeker niet missen.

Streng winters, barre tijden

BROEK IN WATERLAND, 14 maart. Gisteren is een alhier wonende persoon, met name C.K., hoogstwaarschijnlijk door gebrek aan voedsel en de strenge koude, voor dood uit het land gehaald, waar hij bezig was te werken. Dadelijk aangebrachte geneeskundige hulp mogt niet meer baten. De ongelukkige laat eene vrouw met twee nog zeer jeugdige kinderen achter.

Uit: de Tijd 19-03-1856

Aardappeldiefstal

Den 28 Sept. J.I. heeft A. te B., 25 jaren, arbeider, geboren te Broek in Waterland, verpleegde te Veenhuizen, van een stuk land op een der hoeven, waarop de aardappelen verbouwd, doch reeds gerooid waren, nog eenigen opgezocht en in zijn zakken gestoken. Door de poort naar binnengaande, zag de rijksveldwachter dat zijne zakken gevuld waren. Een jaar eerder is bekl. voor een dergelijk feit veroordeeld tot 3 maanden celstraf.

De adv.-gen., mr. G.A.Visscher, wijst er op, dat het nazoeken van aardappelen aan de kolonisten is verboden, en bekl. vooral, door zijn vroegere veroordeling, wist dat hij het niet mogt doen. De waarde is wel niet groot, maar dergelijke diefstallen door kolonisten dienen streng te worden tegengegaan. Spreker requi- reert bevestiging van het vonnis.

Uit: de Leeuwarder Courant van 12-12-1885

WEIDEMOLEN HERSTELD

Onze weidemolen aan de Van Disweg kan er weer tegen.

Dankzij Jan Visser, onze 'molenaar', ziet de molen er weer als nieuw uit. Jan heeft zelf twee nieuwe wieken gemaakt, de romp volledig gerenoveerd en alles weer als nieuw in de teerverf gezet. We zijn blij dat deze blikvanger weer heel lang in volle glorie aanwezig zal zijn.

Houd zaterdag 20 september beslist vrij in Uw agenda!!! Dan gaan we

"met z'n allen naar Den Bosch toe"

Voor die (gehele)dag staat een geweldig leuke en gezellige excursie gepland die U beslist niet mag missen!!! Details laten wij U tijdig weten.

Cor Pronk, boer van (over)grootvader op vader op zoon:

'Onder je koeien kun je lekker zitten nadenken'

Buiten, bij de deur naar de stal, wacht Cor Pronk zijn bezoek op. "De voordeur gebruik ik nooit, vandaar," zegt hij. Hij woont al zijn hele leven aan de Overlekerougouw in de oude boerderij die je aan je rechterhand ziet als je, komend van Broek in Waterland, bij het Gouwtje linksaf bent geslagen en de huizen waarin Cors neven Wim en Jaap wonen, bent gepasseerd.

'Let op het drempeltje' - en dan sta je meteen oog in oog met schapen en, op deze vroege lentedag, hun lammetjes. Weekje oud, sommige iets ouder. In het achterste hok voedt een schaap haar eigen lam plus een geadopteerd lammetje. "Het geadopteerde lam komt van de boerderij van Wim en Jaap, de zonen van mijn broer Wim," vertelt Pronk.

"Bij mijn ooi was één van twee lammeren door verkeerde ligging doodgeboren. Een schaap van mijn neven had net een drieling gekregen: dat is er eigenlijk één te veel. Snel hebben we een lammetje bij mijn ooi gezet en het in contact gebracht met haar bloed en slijm. Voor mijn schaap was het lammetje daarna helemaal 'eigen'."

Lammerentijd - dat betekent alert zijn. "Iedere nacht sta ik een, twee keer op," zegt Cor. Een schaap dat moet lammeren, kan vaak wel een handje gebruiken. "Soms komt alleen het kopje van het lam naar buiten, niet de pootjes die in de baarmoeder opgevouwen liggen. Dan moet je het kopje terugduwen, zodat je de pootjes recht kunt trekken." De dierenarts wordt niet snel geroepen. "Die rekt al gauw zestig euro."

Vlnr: Cor Pronk, Wim jr, Jaap en Wim sr.

We lopen langs de schone, lege koeienstallen; een jaar of tien geleden heeft Cor Pronk, die 74 jaar is, de koeien de deur uit gedaan. Hij had een stuk of 35 melkkoeien plus wat jongvee en zo'n twintig schapen. Op de vloer staan bordjes met etensrestjes van de katten van wie je er, als je op een mooie dag langs fietst, altijd wel een paar ziet liggen zonnen.

Zijn vader was veeboer, hier, op dezelfde plek aan de Overlekergrouw, grootvader en overgrootvader ook. "Nog verder terug - dat weet ik niet hoor," lacht Pronk. Hij had twee broers en vier zussen; een broer en een zus zijn overleden. Cor, altijd vrijgezel gebleven, eet 's middags 'warm' bij zijn zussen Nel en Wil in Monnickendam. "Ik hou niet van hutspot; daar houden ze rekening mee. Ze geven mij de wortelen apart."

Dat Cor Pronk en zijn broer Wim boer werden, lag voor de hand. "Je wist niet beter; van jongs af hielp je op de boerderij. Het paard sturen in de hooitijd, koeien melken. Na de lagere school in Monnickendam gingen we naar de lagere en later naar de middelbare landbouwschool. Je leerde er ook van alles over landbouw, over aardappelziekte en zo, waar wij niet veel aan hadden," vertelt Cor aan de tafel in de woonkamer. Klompen uit - dat spreekt vanzelf.

Driepits

In de kamer zit een open keuken - pas sinds de tweede helft van de vorige eeuw! "We hadden vroeger helemaal geen keuken. Moeder kookte in de stal, vlakbij de koeien. Vierpitspetroleumstel, driepits - ze had een paar petroleumstellen. We aten aan deze tafel. 's Zomers, als de koeien buiten liepen, plaatsten we een beun in de stal, een houten vloer, en dan aten we daar. Hadden we mooi uitzicht richting Monnickendam."

"In de kamer zaten drie bedsteden, waarvan een voor de knecht met uitgang naar de stallen. Maar dat was voor mijn tijd, dat heb ik niet meer meegemaakt." Electriciteit en waterleiding kreeg de boerderij van Pronk pas in de tweede helft van de jaren vijftig. "We woonden te veraf, vond de gemeente; het was te duur ons eerder aan te sluiten. Je haalde je water uit de waterput; daar zat ongeveer vier kubieke meter in. Voldoende hoor: je ging maar één keer per week in de tobbe. Vroor het in de winter erg hard, dan bracht de melkauto water voor ons mee."

"In 'mijn' tijd deed de melkmachine haar intrede, maar mijn vader, mijn broer Wim en ik hebben nog lang met de hand gemolken. De meisjes niet - ja, één zus heeft leren melken," vertelt Cor. "Aan de machine heb ik moeten wennen. Met de hand melken is mooi werk; onder je koeien

kun je lekker zitten nadenken. Maar ja, in de tijd waarin wij de man twaalf koeien molken, doen mijn neven er met de carrousel zo'n 250."

Jacob Pronk, de vader van Cor, maaide het gras met de zeis. Rond 1940 kocht hij een maaimachine, waar twee paarden voor moesten. "Kijk," wijst Cor naar buiten, "daar rijdt de mestauto bij mijn neven het erf af. Mijn vader verspreidde de mest nog met paard en wagen. Daarna kwam er een werktuig met getande schoepen achter een trekker. Vervolgens huurde je een loonwerker in met een mestverspreider, ook achter een trekker. Nu huur je dus een mestauto."

Vroeger hadden ze ook een stier. "Daar moest je wel mee weten om te gaan. Je moest goed opletten naar welke koe je hem bracht. Was de koe niet schoon, 'witvuilde' ze, dan kon ook de stier besmet raken en onvruchtbaar worden."

Nieuwkomer in het veeboerenleven was rond 1950 de kunstmatige inseminatie (KI), de motorbul. Cor vertelt dat zijn vader lid werd van de KI-vereniging. "U kent vast wel dat ronde gebouw-tje aan de Peereboomweg; dat was destijds het KI-station."

Zorgen

Of Cor Pronk het moeilijk heeft gevonden, dat hij destijds zijn koeien heeft weggedaan? "Ik heb er naartoe gewerkt door geleidelijk minder kalveren aan te houden. Als vrijgezel zag ik het niet zitten om een steeds grotere boer te worden. Zodoende had ik de laatste jaren niet meer gemoderniseerd."

Behalve de schapen die we op stal hebben gezien, liggen nog een schaap en een ram buiten. Of het niet te nat voor ze is? "Nee hoor, ze kiezen de droge plekken." Brengt de wol nog wat op? "Nauwelijks," antwoordt Cor. "Je krijgt een of anderhalve euro de kilo. Als je ze laat knippen door de loonknipper kost dat al gauw vijf euro, maar Wim en Jaap knippen zelf."

Cors ouders verhuisden samen met zijn zussen Wil en Nel een jaar of dertig geleden naar Monnickendam. Cor is altijd met zijn vader blijven boeren, totdat Jacob in 1986 overleed. Broer Wim trouwde in 1967; hij vestigde zich op de plek waar nu zijn zonen Jaap en Wim met hun gezinnen naast elkaar wonen.

Op huis aan richting Broek in Waterland, treffen we Jaap niet thuis: hij is aan het mestrijden. Wim is er wel; hij komt met genoeg even van zijn tractor af om, leunend over het hek, het een en ander te vertellen. Wim sr, de broer van Cor, die in Monnickendam woont maar iedere dag komt helpen, is er ook.

Sinds 1996 werkt Wim jr met zijn vader samen. "Jaap kwam er wat later bij," vertelt Wim. "Hij is eerst nog automonteur geweest, maar koos toch voor het boerenleven. De vrijheid trekt. Als boer ben je zelfstandig ondernemer, eigen baas."

Ze hebben driehonderd melkkoeien en tweehonderd stuks jongvee. Behalve op het enorme erf van de familie Pronk, loopt dat op huurweilanden op Marken, in Landsmeer en elders in Broek in Waterland. Wim sr heeft zijn deel van het boerenbedrijf aan zijn zoons overgedaan, Cor werkt met Wim jr en Jaap samen in een vennootschap.

Cor Pronk wipt iedere dag wel even aan bij zijn neven, had hij eerder verteld. "Melk halen. Praatje maken. Heb ik de jongens nodig, bijvoorbeeld als een lammerend schaap het erg moeilijk heeft, dan zijn ze bij me." De tijden waarin de boerderij van Pronk geen telefoon had, zijn voorgoed voorbij.

Hanneke de Wit

Uit: De Speelwagen-1949 (duidelijk de periode aan het einde van de crisis, voordat de restauraties begonnen plaats te vinden). Van Historische Genootschappen in Hollandsch Noorderkwartier.

Parfait d'amour aan het groen overlommerde Havenrak

De eerste levende ziel die ik in Broek in Waterland ontwaar, is m'n collega C.J. Kelk: dichter, roman-schrijver en criticus, bekend, beroemd en gevreesd. Hij staat warempel in een slagerij en onderhandelt met de baas over een paar malse kalfslapjes - aldus duidelijk demonstrerend, dat ook een dichter niet alleen van de wind kan leven. Een scherpe kop achter brillenglazen. Kelk woont reeds negen jaar in Broek, hij brengt me lekker op streek wat de wetenswaardigheden betreft. En die zijn er in Broek, veel meer dan ik had gedacht.

Het is daar wél een karakteristiek waterland, Broek en omgeving. Vaartjes, bruggetjes, eenden, schuitjes en prachtige bruine turf en een legertje geduldige vissers, wachtend op de kanjers zo! En alles overkoepelend immense volle dikke wolkendots, zo afgeschraapt van een schilderij van Liebermann. Water en wolken, dat is het kenmerk van Waterland. En het is verwonderlijk, hoe dit water zijn weerslag heeft gevonden in de namen der Broekers. Als ik op het stille kerkhofje loop onder de treurwilgen, dan lees ik op de zerken de namen van Dobber, Kikker, Visser, Bark, Plas en Haringhuizen. En hoeveel zal ik er nog hebben overgeslagen?

Broek moet men meer zien als een stemmingsbeeld, dan wel als een bouwkundige grootheid. Een stemmingsbeeld van rustige huizen, overschaduwde door een oude kastanje en een knoestige wilg. Heerlijke huizen staan er in Broek! Met veel hout aan de gevel, versierd door soms prachtig-gesneden consoles en kraagstukken, met een deurkalf, waarin een leeuw te brullen staat, omrankt door korenaren. Wél is het te merken, dat deze houten gevels niet het onderhoud hebben gekregen, waar ze recht op hebben. Broek schreeuwt om verf! Maar toch ondanks dit tekort, ruil ik graag mijn bovenhuis voor de woning van mijn vriend P. Snieder, schoenmaker van professionele. Wat een huis! Om alle vrienden te gast te vragen, zonder dat ze elkaar één handbreedte in de weg behoeven te leggen.

En dan baliekluiwen we weer, handen in de zakken, kris-kras door het dorp. Langs het groen overlommerde Havenrak, een komvormig watertje, met bies gezoomd, met kroos beslagen, met een wit lust prieeltje, waarin je heerlijk Edmond Rostand's "Cyrano" zou kunnen lezen, of misschien wel Jacob van Lennep's "Klaasje Zevenster". En Chinese thee drinken uit kopjes van porselein, of een slokje parfait d'amour uit een glanzend kelkje en af en toe knabbelen aan een boterjanhagel... Het is die zalige rust, welke je daar bevangt, al kan je bij helder weer duidelijk de vuilverbranding van Amsterdam zien liggen. We gaan langs het Roomeinde, een weggetje dat zo naar de hemel schijnt te leiden, ware het niet dat een foei- en foeilelijke school ons er aan komt herinneren, dat de weg ter zaligheid bezaaid is met voetangels en klemmen.

Even later hangen we over een bruggetje. Een vaartje om uit te tekenen, zo mooi. Ik vraag aan een knaap, die ijverig het gras tussen de stenen wiedt, hoe het heet. De De, meneer.

Ik noteer het en hij gluurt in m'n boekje. De zónder e, wijst hij mij terecht. Gewoon 'n D, meer niet. Ik stel voor om aan deze Deen D-day te wijden, maar een vreedzame dan. Doch we moeten voort: er is nog zó veel te zien daar in Broek.

Aan het Leeteinde ontdek ik een kruidenier, hij woont in een pronkstuk van een huis, met een bronzen zon in het bovenlicht.

En ik bedenkt dat het toch jammer is dat de suiker nog niet van de bon is, anders was ik er naar binnen gestapt teneinde de zoetheid te genieten van een binnenhuis, anno 1740.

De zoetheid van een binnenhuis, dat is de zoetheid van Broek. Het lijkt alsof de tijd daar stil heeft gestaan, of alle leed en misère dezer boze wereld aan dit dorp is voorbijgegaan, op de een of andere raadselachtige manier. Het is er zo knus en intiem, alsof je op visite bent bij een oude, lieve overgrootmoeder met zilvergrijs haar. En die je, gezeten naast de schouw met blauwe tegeltjes, vertelt van heel, héél vroeger, toen Broek nog bewoond werd door fiere scheepskapiteins en stoute bootslieden, die, in de jaren huns ouderdoms, een woonstee kochten in het dorp om er uit te rusten van hun verre voyagiën over de zeven zeeën.

Toch blijkt het, dat er ook pessimisten wonen daar in Broek. Want wat ter wereld moet de man bezielde hebben, die nu nog een veldje met tabak poot voor zijn huis? Een kettingroker misschien? Of doet hij het om de bloemen? Ik weet het niet. Peinzend kijk ik de rook van m'n Fifty-Fifty na en bedenkt, dat één gek meer kan vragen dan tien wijzen kunnen beantwoorden...

Na een bezoek aan de meer dan prachtige kerk, waarover later meer beklimmen we de toren. Het is een smalle en donkere trap, en ik stoot lelijk mijn arme hoofd aan een balk. En dan staat er nog wel op het kaartje, dat de koster mij verkoopt: "Toegangsprijs F 0,15. Verhoogd met gemakkelijksbelasting". Wat je maar gemakkelijk noemt. Op de eerste verdieping ontdek ik een kleine verzameling oudheden: een brandspuit en nog wat rareiteiten, en daar zie ik warempel een kwitantie ter volvoering van de 100e Penning uit 1710. Griezellig geval. En daar hangt achter glas een verzameling Franse Assignaten uit 1792, voddjes papier uit de Eerste Republiek, even gedevalueerd als de Mark na de Eerste Wereldoorlog.

Hoe komen deze dingen toch in Broek? En nog wonderlijker is het, dat een naast hangend biljetje vermeld: Voor verzamelaars zijn nog enige van deze hoogst zeldzame biljetten ten Gemeentehuize verkrijgbaar á f1,- per stuk. Geheime schatgraverij in Broek?

Peter Spier, vissershuisje achter Dorpsstraat 4. Bij het afbranden van Neeltje Pater (Dorpsstraat 4) is dit huisje ook afgebrand en niet herbouwd

We bedanken des kosters vrouw voor haar begeleiding, doen een paar stappen links uit de flank en dan staan we op de Erven voor een karakteristiek houten huis, genaamd Hildebrand, het werd gebouwd in 1740. Hier domilleert niemand minder dan onze vriend Jo Spier, wie kent zijn fijne tekeningen niet? Spier zelf is niet thuis, pas vertrokken met de 'Oranje' naar Indonesië, maar zijn vriendelijke gade heet ons van harte welkom. Even later drinken we pittige koffie, knabbelen aan een boterjanhagel en praten over kunst in het kwadraat.

Een oergezellig huis, dat "Hildebrand", zoals Hildebrand zelf een gezellige kerel moet zijn geweest. Een huiskamer met een plattebuiskachel, zo een, waar Anton Coolen altijd van vertelt. Er komen tekeningen voor de dag van Peter, de zoon, die zal de voetsporen van zijn vader wel volgen. We babelen gezellig en Celine, het dochterkint, werpt af en toe een woordje mee door het gesprek. En ik bedenk zo, dat al het gezoek naar aftandse schatten in Broek toch weinig om het lijf heeft. Want wie er op uit is om een werkelijke schat te zoeken: hij moet eens behoedzaam aan de deur kloppen van huize Hildebrand! Maar ja, tot dergelijke wijsheden komt men pas, als de jaren van dit schatzoeken voorbij zijn.....Jammer!

Zo nemen we afscheid van Broek, het schattigste plekje in Waterland. De zon kaatst lichtglanzend over het rustige water van het Havenrak, een dorado van ingetogen stilte. We lopen het kippebruggetje op naar de halte van de tram, er staat een bord aan een paal: een zwarte koe temidden van een cirkel van vurig rood. "Verboden voor vee", zegt Maarten, ten bewijze dat hij een helder moment blijkt te hebben.

Even later komt het trammetje uit Amsterdam aanrammelen. Met een gezelschap vreemdelingen: hoornen brillen en elegante newlooks in alle formaten en prijzen. Zullen ze uitstappen? Neen, gelukkig. Ze gaan Broek voorbij, op weg naar de "show" te Marken. Hoe dit komt? Misschien hebben deze in kudde levende buitenlanders zichzelf herkend in het bord met de rode cirkel!

En dan, prompt op tijd, arriveert onze tram. Feestelijk blauw en wit uit Volendam. Nog even kijken we om naar dat kleine Broek in Waterland, het ligt daar als een verschoten bladzij uit een oud missaaltje. Ja, we zouden er willen wonen als het ons te druk wordt in het leven. Maar niet voor altijd. We moeten zeker weten, elk half uur weg te kunnen: de deur moet op een kier blijven!

Jan Mens (niet de bekende schrijver)

Uitnodiging aan alle bewoners van Broek Zuid

Het idee kwam van enkele nieuwe bewoners, die graag nader kennis wilden maken met de rijke cultuur en historie van ons dorp. Maar wetende dat er ook onder de reeds lang(er) in Broek woonachtigen, vast en zeker belangstelling voor zal zijn, zijn ook zij van harte welkom. Wij nodigen U dan ook graag uit om op

WOENSDAG 21 MEI, OM 19.30 UUR

deel te nemen aan een rondleiding met een ervaren gids door de historische kern van ons dorp. Omdat de belangstelling wat lastig is in te schatten, zullen wij later in het seizoen de uitnodiging herhalen voor de bewoners van BROEK NOORD. (Bij voorbaat dank voor Uw geduld).

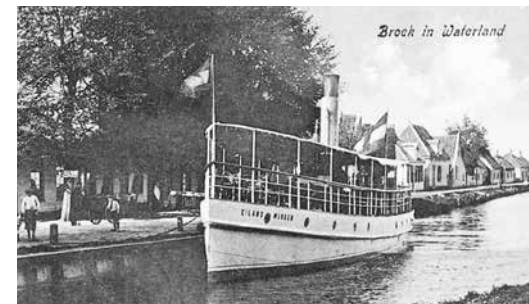
Met regelmaat horen wij bij onze rondleidingen, ook van velen uit de regio, dat zij zich nooit bewust zijn geweest van zoveel cultuur en historie op slechts een vierkante kilometer. Dus doe mee en overtuig u zelf. Dit is tevens een gezellige gelegenheid om met elkaar kennis te maken! Heeft U belangstelling, dan wel even reserveren.

Dit kan eenvoudig door een telefoontje of mailtje naar Jan Maars (coördinator rondleidingen), telefoon 06 53 923 773 of j.maars@hotmail.com

Met de boot via Broek naar Marken

Door de firma's Verschure & CO. en J.G.Keppe, beiden te Amsterdam, is een schroef stoomjacht in de vaart gebracht, dat dienst zal doen voor tochten naar het eiland Marken. Men zendt ons daarvan de volgende beschrijving:

De lengte over alles bedraagt 24.90 M. de breedte op grootspant 4.50 M.; de holte 2.50 M. en de diepgang (maximum) 1.25 M. De machine is er een voor hoogen en lagen druk met surface condensor en met 85 Ind. Paardenkracht. De snelheid bedraagt 9 ½ knots. Bouwmeester is de heer D.Goedkoop Jr., werf, 't Kromhout", Hoogte Kadijk, alhier.

Het dek is van pitchpine gemaakt. Voor in het schip bevindt zich een waterballasttank. De 1ste kajuit is geheel betimmerd in eikenhout, afgezet met donker mahoniehout, alles in was (Hollandsche Renaissance stijl). De zittingen en de ruggen der banken zijn bekleed met groen velours de Naples. De wanden zijn versierd door tegels, voorstellende gezichten op Marken, Monnikendam, Volendam, Buiksloot, Alkmaar, de Nieuwmarkt te Amsterdam en een botter. Voor in de kajuit is een buffet met zoetwaterleiding en bierpomp. Verder zijn aanwezig twee W.C., voor dames en heeren, met waschgelegenheden. Een teakhouten staatsietrap voert naar beneden, terwijl boven den ingang een teakhouten kap is.

De tweede kajuit is geheel betimmerd in vurenhout, geschilderd in eikenhouten kleur. Hierin bevindt zich de combuis met volledige keukeninrichting en ijskast. Boven den ingang is een teakhouten kap. Op het dek vindt men boven de machinekamer een teakhouten schijnlicht en de glazen zijn daar beschermd door koperen ramen. Het stuurwerk is Archer's patent met teakhouten wiel met koperen naaf en banden.

Rondom het schip bevindt zich een leuning van gesmeed ijzeren scepters, waardoor langsstangen in de midden, en een teakhouten reeling boven op. De reeling voor den toegang van passagiers aan beide zijden van het schip is voorzien van fijn afgewerkte koperen sluitstukken. Een zonnetent kan over het gehele schip gespannen worden, de opstand is van ijzer, het doek waterdicht en van witte kleur.

Teakhouten zitbanken zijn langs den geheelen omloop van het schip aangebracht. Wat het schilderwerk betreft, de romp is aan de waterlijn zeegroen geschilderd, en van circa 1 decimeter daarboven tot aan het dek geheel wit, uitgezonderd het berghout, dat een zeer lichtgrijze kleur heeft gekregen. Al het ijzerwerk op dek is wit geschilderd, terwijl het houtwerk van teak zijn natuurlijke kleur heeft behouden. De schoorsteen is geel aangestroken, latende bovenaan een zwarte band van circa 50 CM breed. Tenslotte is niet het minst interessant het volgende:

Dienstregeling: Dagelijks (ook 's Zondags 's morgens 10.15 uur van de Ruyterkade, Zwolsche steiger langs Broek in Waterland, Monnikendam naar het eiland Marken, terug over de Zuiderzee. Aankomst Amsterdam ca. 4.30 uur.

Avondtochtjes: Zondag, Dinsdag, Donderdag en Zaterdagavond 6.30 uur, terug 9.30 uur, naar verschillende richtingen.

Uit de Telegraaf 29-04-1898

